

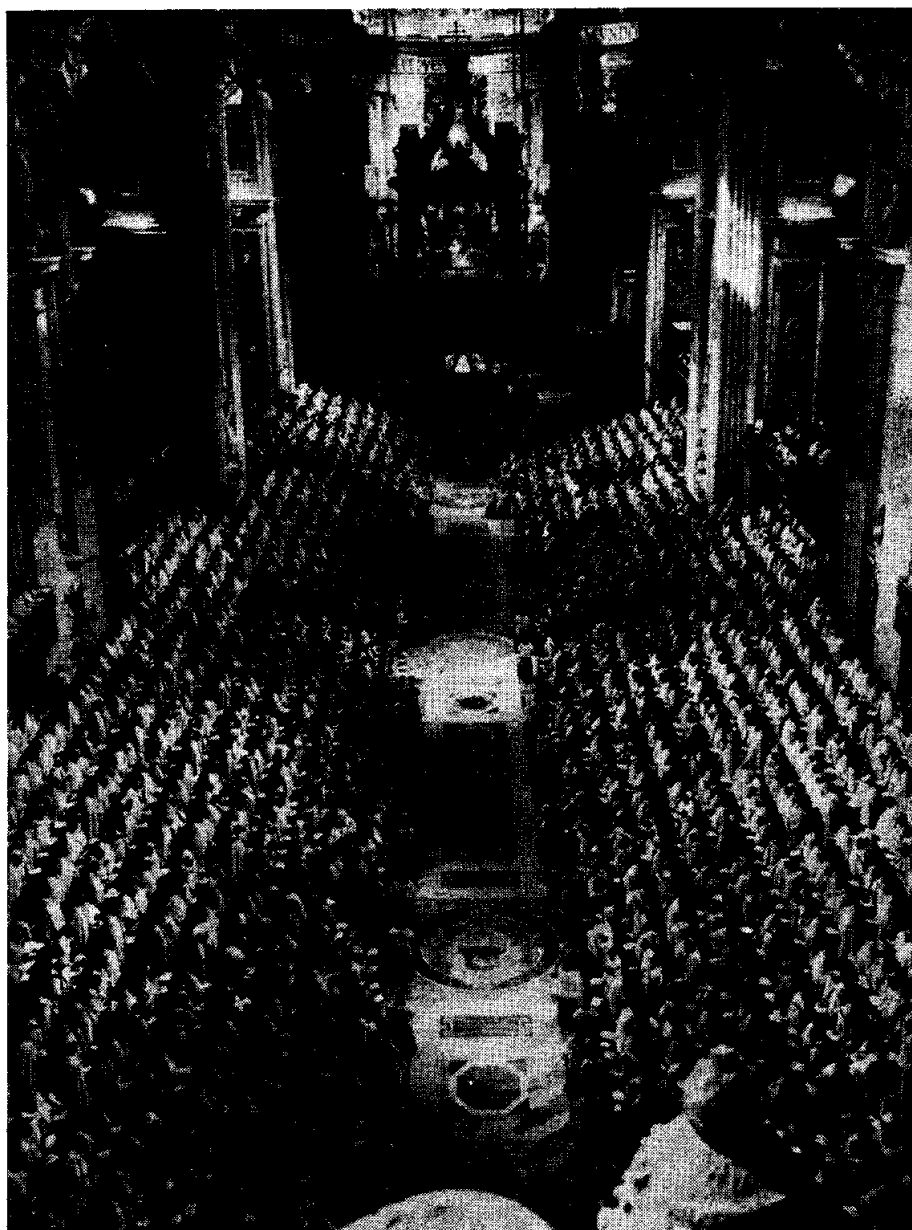
MAARJAMAA

EESTI KATOLIIKLASTE RINGKIRI

Nr. 2 (10)

IV aastakäik

Jaanipäeval 1965

Kõik kristlased pidagu meeles, et nad edendavad — võib isegi öelda : teostavad — seda paremini kristlaste ühinemist, mida hoolsamini nad püüavad Evangeeliumi kohaselt elada. Sest mida lähedasem osadus ühendab neid Isa, Sõna ja Vaimuga, seda põhjalikumalt ja kergemini suudavad nad kasvatada omavahelist venna-armastust.

II Vatikani Kirikukogu,
Ökumenismi-dekreet

Koostöö – aga kuidas?

Oli aegu, mil kristlased usulistel põhjustel omavahel sõdu pidasid, üksteist tapsid. Need ajad näivad — Jumal tänatud — lõplikult möödunud olevat. Tõsi küll leidub tänapäevalgi veel kenake hulk neid, kes suhtuvad halvustavalt «teistesse» uskudesse, kuid nende arv tohiks pidevalt kahaneda. Selle asemel hakatakse üha enam nägema, et igaüks meist takistab selle ühe Kiriku koospüsimumist, mille Jeesus meile kinkis. Ikka rohkem kristlasi tõstab valusa küsimuse: «Miks ei ole meil seda üksmeelt, mida Jeesus meilt nõuab? Kuidas saab uskmatu maailm uskuda Kristuse armusõnumit, kui ta ei näe armastust kristlaste eneste seas?»

Järelmõttlemisel saab aina selgemaks kui kohutavalt suuri raskusi tuleneb meie isiklikust piiratusest, raskusi, mis seisavad tõketena teel ühise Kiriku poole. Pole sugugi vaja olla pessimist selleks et nentida: nende tõkete ületamiseks kulub palju aega; puhtinimlike vahenditega — kongresside-nõupidamiste varal — ei lase Kiriku ühtsus end küll üldse mitte teostada.

Kuid kas peaksime Jumala erilist abi paludes ja oodates vahepeal käed rüppe panema? Kindlasti mitte. Kõigi lahkuminekute peale vaatamata esineb igal sammul võimalusi koostööks kristliku ligimesearmastuse vaimus. Võibolla leiame lähemal vaatlemisel koguni olukordi, mis otse nõuavad koostööd või isegi sunnivad selleks.

Koostöö-küsimus pole kaugeltki mitte teoreetiline. Sellel alal on tänapäeval olemas palju kogemusi. Kellelgi pole vaja teiste tehtud vigu korrata, kõigil on võimalus uute ürituste puhul paremini toimetada. See eeldab igatahes, et me võtame vaevaks senitehtud tööd vaadelda ning ise antud uude olukorda süveneda. Niisuguse eeltöö vajalikkust väidab muide ka käimasolev Kirikukogu.

Eestis on kirikutevahelise koostöö võimalusi küll vähem kasutatud kui mõnel muul maal. Kas pole aga just praegune põgenikupõli soodsaks juhuseks, et mujal tehtud kogemusi koguda ja nendest õppida — isegi siis, kui meie kirikute tegelik koostöö peaks veel kaua paremaid päevi ootama jääma, nagu esialgu näib?

Antud olukorrast tingitult saavad eesti vaimulikud omavahel kokku harva ja juhuslikult. Koostöö-probleemi kirjalik käsitlemine on niisiis vältimatu. Lootuses, et meie, arvu poolest tähtsusetu eesti katoliiklaste grupi leheke võiks vastuvõetavaks sõnavõtu-foorumiks olla, pöördusime vastava üleskutsega kõigi eesti pagulasvaimulike poole, kelle aadresse õnnestus kindlaks teha. Avaldame järgnevalt esimesed saabunud vastused, tänades seisukohavõtjaid südamlikult ja vennalikult nende vaeva eest. Toimetuse võtab edaspidigi meelega vastu (ja avaldab esimesel võimalusel) mõtteavaldusi sellel kogu maailmas aktuaalsel teemal.

Peetri kiriku võlvide all tekib igaühel omamoodi küsimusi. Mis minusse puutub, küsin ma väheselt kogu aeg: kas see suur koosolek lasab end haarata nende inimeste hädadest, kes ei suuda tänapäeval enam uskuda, kes ei ole enam vastuvõtvõimelised selle jaoks, mille jaoks meie seda oleme? Nende inimeste tarvis peame me oma nähtava ühtsuse uuesti teoks tegema, et nad võiksid jälle uskuda. Nii paljude inimeste igatsus universaalse ühtsuse järele toob mulle alati sügava sisemise liigutuse. Kuid ainus pind, millel see igatsus võiks teostuda, on kristlus, kes on oma ühtsuse uuesti jalule seadnud, on ÜKS kirik. See on ka aina mu palve sisuks.

Prior Roger Schutz (Taizé)
Kontsiili 3. istungjärgu puhul

Palve, usk ja lootus

E. E. L. K.
PEAPIISKOP

Stockholm, 23. 4. 1964

Väga lugupeetud « Maarjamaa » toimetus!

Täna südamest väga sõbralike soovide eest jõuluks ja aastavahetuseks.

Ühinen palves ja usus ning lootuses kõigi taotlustega, mille sihiks on teadlikkuse süvenemine ja tegevuse kasvamine selles suunas, et Jeesuses Kristuses, Jumala Pojas ja maailma Õnnistegijas, on antud ja antakse meile ja kõigile rahvastele see imevägi, mis ühendab ühiseks Jumala pereks kõiki, kes ennast nimetavad Tema nime järele. Efesl. 3, 14-21.

Issanda Jeesuse Kristuse arm olgu teiega!

Austusega tervitades

Joh. Köpp

Vaheseinad madalamaks

Mõtteid oikumeenilise koostöö taustal

Kiriku reformatsiooni positiivse kontributsiooni kõrval esines ka üks negatiivne nähe — usupuhastuse tulemusena tekkis kristliku kiriku atomiseerimine sadadesse sektidesse jagunemisega. Käesoleval sajandil on hakatud aru saama selle killunemise liialdustest ning nüüd on killunemistendentsid andnud maad ühinemistaotlustele. Vatikani oikumeenilise kontsiili kokkukutsumine ja selle diskussioonidest tulenev hoogne «aggiornamento» on muutnud kristlike kirikute koostöö ja lähenemispüüded peaaegu universaalseks.

Idee ühinenud kirikust kerkis akuutselt üles ülemaailmsel misjoni konverentsil Edinburgis, Shotimaal, aastal 1910. Misjoniväli demonstreeris eriti kujukalt lõhestatud kiriku puudusi. Ühiselt oleks Kristuse misjonikäsu teostamine evangeeliumi kuulutamiseks kõigile rahvastele olnud palju tagajärjekam ning paganatele vähem segadusttekitav. Pärast II Maailmasõda oli eriti Jaapanis olukord, kus noorus ja intelligents otsis omale uut ellusuhtumist seniste väärtuste purunemisel tekkinud tühemikus ning oli suhteliselt vastuvõtlik kristlikule kuulutusele, kuid paljudele jäi arusaamatuks olukord, et neid «päästa» soovisid nii palju erinevaid ja omavahel võistlevaid kristlikke kirikuid, kes kõik kutsusid neid vastu võtma Kristust oma Issandaks ja Õnnistegijaks, kuid kes on need kõige «õigeusklikumad» kristlased — nelipühilased, baptistid, metodistid, presbüterlased, luterlased või katoliiklased? Nii tekkisidki mõnel misjonimaal uued kirikud, nagu näiteks Lõuna-India kristlik kirik, mis ühendas mitmeid endiseid.

Kristlaste ühtsus oli apostlitele ja algristiusu kirjanikele enesestmõistetavalt tähtis, kuna see oli rõhutatud Kristuse enese poolt ka tema ülempreesterlikus palves: «Et nemad kõik oleksid üks, nõnda kui sina, Isa, minus ja mina sinus, et nemadki meis oleksid ja maailm usuks, et sa oled mu läkitanud». (Joh. ev. 17, 21) Lahkelid ja erinevused kristlaste keskel on tekkinud aga Jumala revelatsiooni ja Jumalike tõdede või nende eriaspektide tõlgitsemisest.

Mõnede arvates oleks ühiseks nimetajaks kõigile kristlastele Piibel. Iga kristlik kirik ja usklige koondis kuulutab, et ta on rajatud Pühakirjale ja apostlite õpetusele. Ometi ilmnevad tegelikkuses suured vahed Pühakirja tõlgitsemisel. Billy Graham jutustas kord anekdootilise loo usklikust, kes avaldas protesti USA valisusele Panama kanali kaevamise pärast, väites et kanali kaevamine on vastuolus Pühakirjaga, kuna Piiblis seisab: «Mis nüüd Jumal on ühte pannud, seda inimene ärgu lahutagu!» Sellelaadse Piibli tõlgendamise tõttu on sageli ühe sekti asemele tekkinud kaks.

Kuigi kristlike kirikute organisatsiooniline ühtsus kas absorbeerimise või ühinemise teel ei ole nii kaua täiel määral teostatav kui on toimunud õpetuslik lähenemine, ei tähenda see, et erinevad kristlikud kirikud ei võiks juba praegu enam tähelepanu pöörata koostööle, sõpruses ja ühises kristlikus vaimuühtsuses. Võibolla ei ole veel aeg saanud kirikute vaheliste vaheseinte lõplikuks lammutamiseks, küll on aga saanud aja täius nende vaheseinte madalamaks muutmiseks, nii et kristlased erinevatest kirikutest ulatuksid üle nende vaheseinte kristlikus armastuses ja vendluses kätt andma.

Kirikute Maailmanõukogu keskkomitee, mille esimeheks on «protestantide paavstiks» nimetatud kõige tuntum ameerika luterlane dr. Franklin Clark Fry, oma koosolekul 19. jaanuaril s. a. Nigeerias, on esitanud järgmised alad läbirääkimisteks rahvusvahelises koostöös rooma-katoliku kirikuga:

- 1) Praktiline koostöö heategevuses ning ühiskondlikes ja rahvusvahelistes suhetes;
- 2) oikumeenilistesse suhetesse puutuvais usuteaduslikes õpinguis;
- 3) kirikute vahelisi pingeid tekitavais probleemides, nagu: katoliiklik-protestantlikud seagaabelud, usuvabadus ja proselütism;
- 4) ühistes maailmamisjoni probleemides.

Osaliselt on neil aladel juba läbirääkimisi toimunudki. Eestlasi puudutavalt on näiteks koostöö toimunud põgenike ja immigrandide abistamises erinevate kiriklike abistamisorganisatsioonide poolt, vaatamata nende kiriklikule kuuluvusele.

Kirikute rahvusvaheline koostöö on tähtis, kuid veelgi tähtsam on, et see koostöö kanduks kohalike koguduste ja isikute pinnale. Isiklikult on mul oikumeenilisi kontakte olnud nii õpingute vältel, koguduste töös, interdenominatsioonilistes organisatsioonides kui ka isiklikul pinnal, ning leian et need mõjuvad usulist silmaringi avardavalt kõigile asjaosalistele. Elades viis aastat ülekaalukalt katoliiklikul maal Argentiinas, oli meeldiv jälgida teatud uuendusi paavst Johannes XXIII ajal sealses võrdlemisi konservatiivses kirikus. Samuti oli meeldiv kogeda igati sõbralikku vahekorda Vicente Lopezi katoliku koguduse ja vaimulikega, kes isegi kutsusid meie eesti luterliku koguduse nõukogu esindajad ühisele õhtusöögile, kus arutasime mainitud Buenos Airese rahvarohke eeslinna sotsiaalseid probleeme ning koostasime ühiseid ettepanekuid linnavalitsusele a. 1961/2. Ungari revolutsiooni küsimusi arutaval LRO koosolekul 1956. a. novembris New Yorgis kohatud noore ameerika katoliku preestriga on säilinud kirjavahetus rahvusvahelise poliitika alal praeguseni.

EELK seisukohalt oleks tervitatav ainukese eestlasest katoliku vaimuliku, usuteadlase Vello Salo sagedam esinemine eesti kiriklikel või kultuurilistel kokkutulekutel nii Rootsis kui ka võimalusel USA-s ja Kanadas. Saadik Kaarel R. Pusta, kellel olid head sidemed mitmete kõrgete rooma-katoliku kiriku ametikandjatega, ning kes oli vestelnud paavst Pius XII-ga leidis, et rooma-katoliku kiriku tähtsaks missiooniks Eesti pinnal peale muu usulise tegevuse oleks ka seal asuvate vene rahvusest elanike läände orienteerimine. See on muidugi kiriku tegevuse ühe kõrval-produkti nimetamine, kuid teame, et ühte või teise kirikusse kuulumine on ka rahvaste ajaloole teatud mõju avaldanud. Kui eestlastele ristiusk oleks Venemaa kaudu toodud, siis oleks meie rahva kultuurikontaktid läänemaailmaga tunduvalt kesisemaks jäänud.

Juba Aleksandria kooli kuulus õpetlane Origenes (suri a. 254) väitis, et kristlasi on erinevate Jumala revelatsiooni vastuvõtu võimetega, kusjuures on vastavalt tarvis nendele erinevatele inimtüüpidele erinevate õpetuste rõhutamist kirikus. Nii on olnud ka erinevad kirikud erinevatele inimestele rohkem või vähem tähendusrikkad usuliste tõdede relevantsete kuulutajatena. Selletõttu on ka erinevate kirikute olemasolus midagi positiivset Jumala revelatsiooni ajaloos. Näiteks, ülimalt pluralistlik kristlus USA-s on kasvatanud seal praeguses maailmas vastuvaidlematult kõige kristlikuma rahva, kus suurele protsendile rahvastikust on kristlikud tõed isiklikult ülimalt tähendusrikkad ning need tõed integreeritud igapäevasesse ellu, kusjuures aga maades, kus on domineerinud ainult üks kirik, on rahva usuline ellusuhtumine sageli üsna pinnapealne.

Erinevate kirikute olemasolu aga ei eelda kirikute vahelise isoleerituse ja vastuolude edasikestmist. Ka ateismi ja sekularismi levik tänapäeva ühiskonnas on märkideks, et on ülim aeg kirikutevahelised vaheseinad madalamaks lammutada ning oikumeenilise liikumise vaimus koostööd süvendada, kuni lõpuks kõik kristlased on ühinenud üheks kirikuks, kus aga ka erinevate kirikute positiivsed kontributsioonid, nii apostlikud traditsioonid kui ka alatine sisemine uuenduse vaim, edasi elavad ja kirikut rikastavad. Sellest vaimust on kantud ka paavst Paulus VI poolt proklameeritud Vatikani kontsiili dokument «De Ecclesia», milles on väljendatud ka järgmine tõde: «Evangeeliumi väe läbi Tema (Jumala Püha Vaim) teostab kiriku noorusliku värskuse säilitamise». Tänapäeva harukordselt kiiresti arenevas ja muutuvmas maailmas on kristluse värskuse säilitamine ja demonstreerimine võibolla tähtsam kui kunagi varem — olgu oikumeeniline liikumine nii selle instrument kui ka selle avaldus.

Stockholmis, 8. veebruaril 1965.

Karl Laantee

Erikirikute koostöö võimalusi

Koostööd erikirikute vahel (eesti oludes: luterlased, kreeka- ning rooma-katoliiklased ja vabakirikud) on võimalik arendada kahel liinil. Esiteks, puhtvaimulikul pinnal, ühiste jumalateenistuste, piiblitundide, konverentside, raadiosaadete, raamatute kirjasutamise jne. näol. Teiseks, nn. ühiste sotsiaalsete aktsioonide kaudu, millede eesmärgiks on üldise rahva heaolu tõstmine ja ühiskondlike väärnähet vastu võitlemine. Loomulikult, tegelikkuses mõlemad liinid kattuvad mitmel puhul. Ent printsiiabis on need kaks siiski usuelu väljendused, mida suurem osa kirikuid vaatleb ristikoguduse erifunktsioonidena.

Esimesel liinil dikteerib minu arvates teadliku koostöö ulatavuse erikirikute teoloogiliste-õpetuslike kokkupuutepindade arv ning hõlmavus. Nii näiteks on kristlikus lunastusökonoomias katoliiklastel määravaiks tegureiks KIRIK ning SAKRAMENT, luterlastel SAKRAMENT ning JUMALA SÕNA ja vabakiriklastel JUMALA SÕNA ning PÜHA VAIM. Järelikult oleks suuremaid eeldusi siin koostööks luterlastel ning katoliiklastel või luterlastel ning vabakirikuil kui katoliiklaste ning vabakirikute vahel ja eks ole arvukad ameerika luteri pastorid andnud oma toetuse baptist Billy Grahmi vabakiriklikele evangelisatsiooni krusaadidele. Ent ette on tulnud ja võib veelgi tulla ka ootamatuid üllatusi. Alles hiljuti deklareeris sama Billy Graham pärast vastuvõttu Bostoni katoliikliku peapiiskopi Cushingu juures, et ta omab enam ühist Piibli inspiratsiooni pinnal veendunud katoliiklastega kui teoloogiliste liberaalidega protestantide hulgas. Ka on Piibli inspiratsiooni kõrval uusi koostöö vorme loomas praegu üha levinev nn. karismaatiline ärkamine. Viimane on viinud nelipühiliikumise juhi David du Plessise penitendi pinki ja katoliiklikesse ülikoolidesse loenguid pidama.

Aastaid tagasi, Toronto Eesti Päevade puhul, püüdsid korraldajad kokku tuua eesti luterlasi ning vabakiriklasi ühiseks jumalateenistuseks. See siiski ei õnnestunud. Osa luteri pastoreid arvasid ebasobiva olevat pöörduda äratusjutlusega kokkutuleva rahva poole — oleme ju kõik ristiinimesed ja Jumal ise teab, keda ta õndsaks teeb. Vabakirikute juhid teisest küljest ei tahtnud nõustuda jumalateenistuse liturgilise osaga. Ka jagunesid luterlased veel omasoodu « maailmaliidu luterlasteks » ning « missouri luterlasteks » ja nii oldigi sunnitud korraldama Eesti Päevadel kolm erijumalateenistust. Kas tulevik selles asjas muudatusi toob, on praegu raske öelda.

Teisel liinil, s. t. sotsiaalse aktsiooni pinnal, on koostöö erinevate kirikute vahel, vähemalt Ameerika osas, pisut tihedam olnud. Seda arusaadavalt põhjusil. Kõik kirikud, vaatamata nimele ning dogmale, rõhutavad inimarmastust ning ligimese abistamist ja suhtuvad enam-vähem samaselt ühiskondlikesse väärnähetesse nagu mõrv, vargus, röövimine, korrupsioon, abielurikkumine ja üldine ebamoraalsus. Koostööd, eriti lokaalset, kas ühiste abistamisürituste või protestide näol, on selletõttu protestantide, katoliiklaste ning isegi juutide vahel korduvalt märgata olnud. Sellest võiksime järeldada, et koostöö teisel, nn. sotsiaalsel liinil on peaaegu automaatne ja me imestame üksnes, miks see senini laiemal määral ei ole sündinud. Põhjuse viimasele leiame erikirikute suhtumisest üldisesse ühiskonda ehk nn. maailma. Teiste sõnadega, ühistegevust ei määra ainult küsimus « kelle või mille poolt või vastu võitleme », vaid « miks ja kuidas võitleme ».

Ristikoguduse ja maailma vahekorra kohta esitab kirikulugu neli koguduse tüüpi, milliseid võiks sõõride näol järgmiselt kujutada: esiteks isoleeritud koguduse tüüp, milles kiriku ja maailma ringid figureerivad täiesti eraldatuna iseseisvalt. Sedalaadi isolatsioon harrastas osalt algistikogudus ja tänapäeval võime seda näha ringkonnis, mis elavad omaette ühiskonnas, kus ei kasutata ei autot, elektrit, televisiooni ega saadeta noori kogukonnakooli ega sõjaväkke. Teises tüübis, mida esitab katoliiklus, hõlmab kiriku sõõr täielikult maailma oma. Corpus Christi oma laias haardes pakub siin võimalusi nii vaimulikule kui ka ilmalikule kutsele. Liberaalne protestantlik koolkond, mis on kolmanda tüübi kandja, on ümberpööratud katoliiklikule seisukohale. Liberalismis nimelt hõlmab maailm kogudust, mis tähendab, et üldises kultuurilises ning humanitaarses tegevuses on ka usule ning kirikule oma koht reserveeritud. Neljandas kirikutüübis figureerivad koguduse ning maailma sõõrid jällegi iseseisvatena, kusjuures nad omavad siiski teatud sektoris, vastandina esimesele tüübile, ühise pinna. Seega kattuvad kiriku ja maailma ringid ühes lõigus. Me võiksime seda nimetada eralduseks relevantisusega.

Baptistidel ja teistel vabakiriklastel puudub dogmaatilisel väljatöötatud positsioon kirjeldatud ringides. Neljas tüüp tundub kõige piibellikum ning südamelähedasem olevat, kuigi on kaldunud ka esimesse ning kolmandasse tüüpi, olenedes kohalikust miljööst ning juhtkonnast.

Neljas tüüp oma ühise sektori tõttu avab tee, vaatamata ristikoguduse eraldatud sõõrile, aktsioonidele-üritustele mis peaksid transformeerima maailma kokkupuute osas ja pakub samas võimalusi erikogudustele koostööks. Rootsisis on see viinud isegi juba kristliku poliitilise partei loomiseni, milles nelipühilased ning osa luterlasi püüavad ühiselt seadusandluse kaudu rahva lagunevat moraali tõsta. Vaevalt suudaksime meie eestlased selletaolisega hakkama saada. Ent on olemas teisigi võimalusi. Olgu see siis ühine ingliskeelne kiri õigesse kohta ning parajal ajal või ühine eestikeelne deklaratsioon pühapäevapidamise poolt ning joomise ja suitsetamise vastu, need on asjad, millel on oma kindel positiivne toime nii ühiskonna heaolu tõstmisel kui ka erikirikute lähene-misel.

Torontos, 21. mail 1965

Kaljo Raid

Andestada

Siinkohal pöördub meie sõna aupaklikult katoliku kirikust lahusolevate kristlike konfessioonide esindajate poole, keda need on läkitanud vaatlejatena käesolevat pidulikku kokkutulekut jälgima.

Me tervitame neid südamlikult.

Me täname neid tulemast.

Me läkitame nende siinviihijate kaudu isaliku ja vennaliku sõnumi auväärsetele kristlikele kogudustele, keda nad siin esindavad.

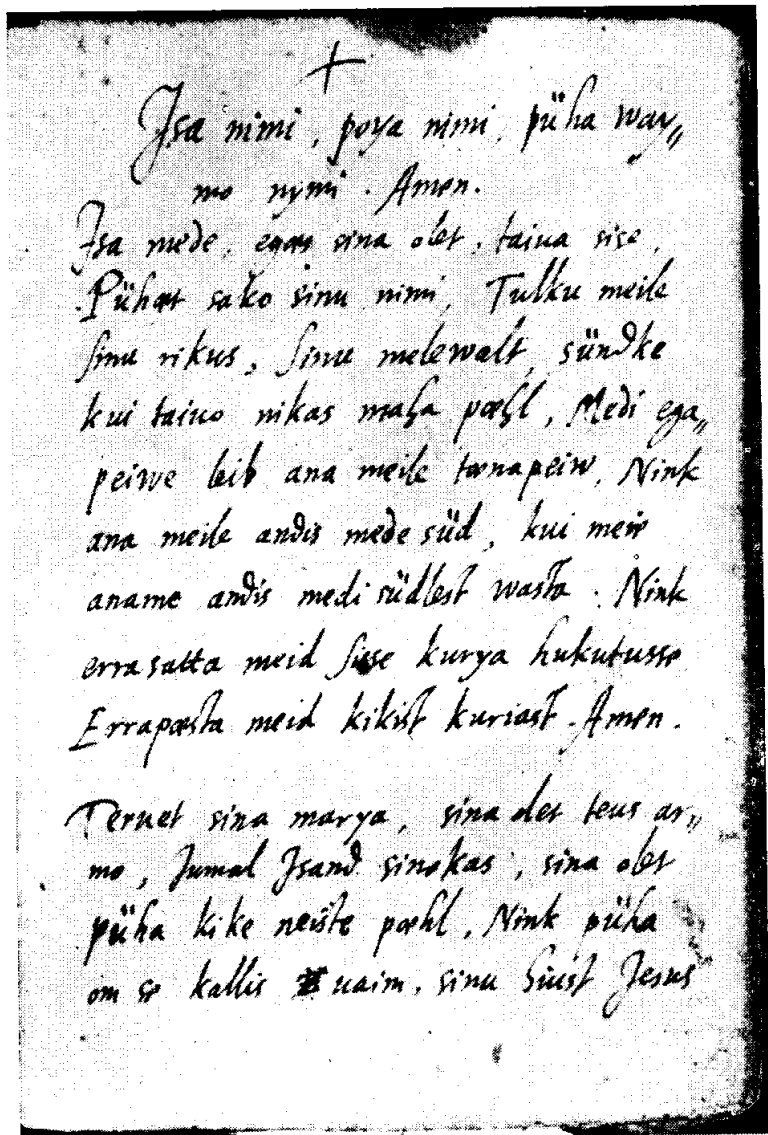
Meie hääl väriseb, meie süda lööb kiiremini, sest niisamuti nagu nende tänane siinviihimine meile sõnulväljendamatut tröösti ja kaunist lootust annab, toob nende kestev lahusolek meile sügavat kurbust.

Kui mõni süü selles lahusolekus peaks meie arvele kirjutatama, palume me alandlikult andestust Jumalalt, ning palume andeksandmist ka vendadelt, kes võiksid end meie süü läbi solvatutena tunda. Ning me oleme omalt poolt valmis andeks andma solvamised, mis on tabanud katoliku kirikut, unustama valu, mida on toonud pikk lahkarvamiste ja lahkulöömistest sari.

Võtku Taevaisa see meie valmisolek vastu ning seadku meie kõigi vahel jalule tõesti vennalik rahu!

Me teame, et objektiivselt võttes jääb hulk tõsiseid ja keerukaid probleeme uurimist, nõupidamist ja lahendamist ootama. Meie soov oleks, et see sünniks otsekohe, Kristuse armastuse pärast, mis «sunnib meid» (2 Kr 5, 14); kuid meie veendumuseks on samas, et niisuguste probleemide rahulik käsitlemine ja lahendamine nõuab terve hulga eeltingimuste täitmist, tingimuste, mis ei ole praegu veel küpsusastmesse jõudnud. Heidutamatuks jääme kannatlikkusega ootama täieliku leppimise õnnistatud tundi.

Paavst Paulus VI avakõnest
II Vatikani Kontsiili 2. istungjärgul

Takitunnet

Vastusena Teie sõbralikule ringkirjale avaldan oma põgusaid kogemusi ja muljeid kirikutevahelisest suhtlemisest järgnevalt:

Kristliku üksmeele tähtsaks eelduseks on teise kaaskristlase tunnustamine samadel eeldustel, mida oodatakse teistelt enda kohta. Ei tohiks taotleda allaheitmist vaid vastastikkust. Seal, kus need eeldused on enam-vähem olemas, asutagu vajadust mööda konkreetsete ühissammude juurde. Läheb vaja palju taktitunnet, et mitte äratada destruktiivset vastupanu vanalt sallimatult joonelt. Ei tohiks ka kuidagi astuda teist sammu enne kui esimene samm on kõikides faasides läbitud. Ühised ettevõtted aga andku tunnistust, austust ja kiitust Issandale, kes kõik liikmed hoiab enese juures.

Meenutan hella tänutundega neid häid kogemusi, mis mul on olnud seni. Nii oli Bambergi katoliku kiriku peapiiskop andnud eestlastele kasutada laagri juures asuva katoliku kiriku kabeli luteri kiriku jumalateenistuste ja ametitalituste tarvis. Mõtlen ortodoksi kiriku jugoslaavlasest preestrile, kes Kufsteini laagris andis kasutada armulaua pidamiseks oma karika ja leiba. Piisaku nendest näidetest.

Stokholmis ei ole häireid õigeusu ja luteri kiriku vahel. Vähemalt üks kord aastas teenitakse koos 14. juuni eestpalvejumalateenistusel, kuid vajadust mööda ka teiste rahvuslikel tähtpäevadel ja sündmustel.

Teiste, vabakogudustega, mis moodustavad enamasti Rootsis väikseid gruppe, lähenemist ei ole märgata, välja arvatud baptistid. Sealjuures on kokkupuutepunktiks vaimulik muusika. Tänavu aga peab SEELK segakoori vaimulikul kontserdil kõne baptisti pastor, kes ühtlasi esineb solistina.

... «et me tõtt taotades armastuses kasvaksime kõiges selle sisse, kes on pea, Kristus» Ef. 4, 15

selleks tervitab Teid Issanda sulane

Stockholmis, 29. aprillil 1964

Konrad Veem

Kolm eeltingimust

Kirikute ja uskkondade lähema kontakti kohta on minu arvamine, et meie kristliku usu programm on apostel Peetruse poolt Püha Vaimu mõjul antud, ja esineb Aps. Teg. 2 : 38 :

- 1) Parandage meelt või sündige uuesti,
- 2) laske endid ristida, muidugi oma enda usu peale vee alla vajutamise, baptitseis,
- 3) siis peate Püha Vaimu anni saama, vaimuristimine.

Kellel need kolm on need moodustavad Kristuse tõelise Kiriku vaatamata nende usunimedele. Kellel need puuduvad, kuuluvad maailma. Neid peab kogudus katsuma võita Jeesusele.

Muud vaimulikku ühendust nendega ei ole. See on minu seisukoht.

Staten Islandis, 18. jaanuaril 1964

Karl Kaups

Kristlased ja lõhestatud "Kristuse Keha"

Tänu sügava südamega ja pühakliku vaimu-valgusega kadunud paavst Johannes XXIII-nda «Vatikani akna avamisele», on kristlaste ühendumise liikumisest kõnelemine muutunud äärmiselt aktuaalseks. Kahtluseta, iga tõsine, end tõeliselt kristlasena tundev inimene oma sisimas tunneb ja tunnustab ühendumise vajalikkust. Eriti ajastul, mil elame — kus on nii palju vaimset pimedust, moraalset lõtvust; nii vähe respekti inimliku väärikuse ja elu vastu, nii palju ükskõiksust ja hoolimatust ideaalide ning usuliste väärtuste suhtes!

Oleme jõudnud selleni, kus igal aastal kõik kristlikud kirikud pühendavad ühe terve nädala palveks Jumala poole, kristlaste ühinemiseks. Kas võime aga öelda, et see ühinemine, millele Kristus kutsus oma jüngreid ja järelkäijaid, on saanud juba teatud määral enam reaalseks? Kui palvetele ei järgne tegelikke samme, alustades iga üksiku kristlase iseenda südamesse peidetud eelarvamuste ja väärtõdede eksamineerimisega, kas siis ei saa tõeks need hoiatavad sõnad dr. Lucas Vischer'i (Kirikute Maailmanõukogu üks juhtivaid tegelasi) poolt, kes ütleb: «See palve-nädal on jooksmas riskile, kujuneda iga-aastaseks kummarduseks «Ühenduse» ebajumala poole, muutudes vaid vagaks tsere-mooniaks, ilma reaalse efektita Kirikule.»

Kas pole tõsi, et me võime ühendumisest jätkuvalt juttustada ja ilusates sõnades arutleda, kui aga vaheseinad, mis meid eraldavad, jäävad sama kõrgeiks kui enne, kui ei tehta katset objektiivse tõe kättevõitmiseks, et näha suunda, kuhu liikuda, Kristuse poolt rajatud originaal-plaani taasavastamiseks — kas oleme siis tegelikult midagi võitnud, või sammukest edasi saanud?!

Teame, et meie *Kristus tahtis ja tahab* jätkuvalt oma järelkäijate täielikku ühendumist. Kes selles peaks siiski kahtlema, või ei tea, mis kujul see on mõeldud, see pruugib vaid lugeda lõikeid Pühast Kirjast (näiteina) Joh. 10:16, Ev. 4:3-6, Ev. 5:25-25, Heb. 13:9, II Tess. 3:6, jne.

Ja kui meil on kord selge, kuhu peame suunduma, siis tihti avastame, et eraldused ja lõhestused on koguni nii suured, nii sügavad, et me erineme üksteisest isegi selles, mis keegi meist mõistab ühendumise all. Enne aga, kui selles pole absoluutselt ühist arusaama, oleks kõik otsused ja lahendused pealiskaudsed ja odavahinnalised enda- ja teiste petted või silmakirjalikkuse viljad.

Seepärast kristlaste ühendumisest kõneldes, ei saa me alustada väliste konarluste silumise ja tasandamisega, vaid seestmistest, sügavamatest põhimõistetest, olles kantud siirast tahtest arusaamiseks, sümpaatiaks ja endaohverduseks, Kristuse tahte ja Tema Vaimu avastamise nimel.

Mis peaks siis olema meie lähte-baasiks?

Peame eestkätt teadma, et kristlaste ühinemise probleem on õieti lahutamata *Kiriku mõiste* probleemist. See ebamäärane arusaam, mis paljude kristlaste (eeskätt protestantide) juures valitseb, et küllaldane on see, et me teatud määral kõik olemegi juba «ühendatud» — erilises vahekorras Jeesus Kristusega — selline seisukoht ja arusaam pole piisav ega küllaldane meie Issanda soovi ja Ta käsu täitmiseks! Seepärast, küsimus mis primaarsena meie ees seisab ja meie seisukohta ootab on *Kristuse Kiriku iseloomu ja selle autoriteedi küsimus*. Seega, kristlaste ühinemise probleem on põhiliselt olnud ja määratud eklesioloogiast, täpsemalt — Kirikust ja tema osast inimkonna ajaloo käigus, vastavalt Jumala plaanile.

Teame, et me keegi pole, ei individuaalselt ega ka rühmitusena võttes, saar oma-ette. Me oleme osake inimkonnast ja selle ajaloolisest voolusest, mille üle valitseb, ning

millele mõtte ja eesmärgi on annud Jumal ise. Selletõttu, meie mineviku pärimused on määrava tähtsusega meie olevikule ja samaaegselt eelpinnaseks tuleviku kujunemisele. Meie seisukohad ühtekuulumisest, ühendumise alustest ja ajaloo ja traditsioonide hindamisest, määritlevad ja täiendavad vastastikku üksteist. Seepärast, eklesioloogia peab olema alusbaasiseks, kui iganes tahetakse käsitleda kristlaste ühendamise küsimust. Tehkem omale kõigepealt selgeks Kiriku kui sellise iseloom, tehkem omale selgeks ajaloo iseloom — ja me näeme kogu probleemi selle tõelises ja õiges valguses.

Millisena Kristus mõtles Kirikut, et see Tema poolt pandud ülesandeid võiks täita, ning *millisena* see eksisteeris seni, kuni see ühendus *tõeliselt oli olemas*, need on kaks kõige olulisemat küsimust. Ning tõde, vastusena nendele küsimustele, pole hüpoteetiline, vaid kättesaadav igale, kes seda otsib siiralt.

Et ühtne, kõiki kristlasi ühendav Kirik on valitsenud ja seda koguni kristluse senise ajaloo terve esimese aastatuhande jooksul, see peaks olema igale juba teadaolev ajalooline fakt. Kuna iga kultuur, tsivilisatsioon ja meie igaühe elutarkus baseerub teiste ja iseendi kogemustele — seega mineviku õppetundidele — siis küsime ka kristlaste ühendamiseks praktilisi teid otsides kõigepealt:

1) Millele rajanes kristlaste ühendus esimese 1000 aasta kestel?

2) Millistel põhjustel ja asioludel ühine kristlik kirik lõhestus — alul kaheks ja ajaloo edasisel käigul praeguseks kaootiliseks labürindiks?

Igale, kes pole just takistatud puudulikest või ühekülgsetest teadmistest, või kes pole halvatud egotsentrilisusest, või spirituaalsest vabaduse puudusest — peab paratamatult jõudma äranägemisele, et *peamised tegurid* on olnud individuaalsete isikute vastuolulisus, ignorantsus, uhkus ja võimutahe, kitsarindlikkus, rahvuslikud-poliitilised tegurid, või isegi majanduslikud huvid ja keelelised väärtõlgendused. Puht usulised küsimused on, vähemalt kahe suur-kiriku — Rooma-katoliku ja Ortodoks Kiriku, kahetsetaval eraldumisel etendanud suhteliselt teisejärgulist osa.

Meie igaühe esimene käsk iseendile siin peab olema *nendest* tehtud vigadest hoidumine ja nende parandamine, antud võimaluste juures.

Meie peame kindlalt meeles pidama seda, et meie *Kristus tahab* ühendust kristlaste vahel. Ja kuna see on nii, siis oleks võimatu arvata, et see esimene tuhat aastat kestnud Ühine Kirik oleks olnud Tema tahtmisega ja sooviga vastolus! Seepärast, *need alused, mis võimaldasid ühenduse siis, peavad olema ja saama alusteks ka nüüd!* Ärme hellitame lootust, et siin oleks mingit teist või kolmandat võimalust, kui me ei taha ristiusu üht põhilist doktriini « Kristuse Müstilisest Kehast » jätta ja teha paradoksaalseks.

Ärme unustame, et meil pole vaja startida null-punktist. Meil on seljataga ja ees 1000 aastane Ühise Kiriku auväärne minevik, konkreetse faktina ja eeskujuna.

Doktrinaarne evolutsioon, mis järgnenud hiljem, seab meid kahtluseta üsna raskete probleemide ette. Kuid mitte ülepääsematute ette, kui vaid vastavate « kutsutud ja seatud » autoriteetide samme ja vaimu valitseb absoluutne vastastikune arusaamine, endaksimuste tunnustamine, absoluutsest endaõigustusest loobumine, absoluutne vastast armastav sümpaatia, äärmine kannatlikkus ja totaalne tahe raskustest ülesaamiseks ja Kristuse tahte teostamiseks. Ilma nende teguriteta pole ükski kristlik ühendus võimalik ega püsiv.

Ilusaks eeskujuks tohiks *sellisele vaimule* olla katoliku preestri ja autori M. J. Le Guillou O. P. sõnad oma raamatus « The Spirit of Eastern Orthodoxy » (Hawthorn Books, Publishers, 1962, New York):

«Me oleme kutsutud üles vendade vastastikuseks taasleidmiseks. See ei ole meie ülesanne uurida endi ortodoks vendade südametunnistust — iseendilt, kui katoliiklastelt, peame küsima, kas me oleme olnud küllalt hoolikad respektierima tõelist kristlust kui realiteeti nende juures... ilma vähendamata endi doktrinaarsete erinevuste tähtsust, või eraldavuse kanoonilist olulisust, me ei saa jätta tunnustamata ja respektierimata Kristuse Armu tööd nende juures...»

Kui selline vaim pääseb kord silmapiiri avardavalt võidule enamuse juures, siis ei saa vili jääda tulemata! Läheb aega mis läheb. Protestantlikel vendadel on kahtluseta käia pikem ja suuremat endaohverdust nõudev tee ühinemiseni — kuid nad on ka rännanud kaugemale. Ida Ortodokslik Kirik ja Rooma Katoliiklik Kirik, kui kahe venna (Peetrus ja Andreas) ida ja lääne tiibadega hoone, tuleks aga esimeses järjekorras viia taas ühise katuse alla. Inspireerivates sõnades väljendas sellist tuleviku-lootust Ameerika mandri Kreeka Ortodoks Kiriku pea, peapiiskop Iakovos, oma läkituses, pärast paavst Pauluse ja ekumeenilise patriarhi Athenagorase kohtumist Pühal Maal, millest ta isiklikult osa võttis:

«See on minu isiklik usk ja lootus, et see kohtumine... osutub kogu inimkonna lunastuseks.»

Meie igapäev ülesandeks peaks olema aidata selliseks lunastuseks kaasa, seal kus iganes võimalik!

Torontos, 29. augustil 1964

Preester E. Valentin Velleo

Erikirikuid püütakse omavahel ühendada. Välismaal tehti katse, ühendada ortodoksne kirik katoliku kirikuga, muidugi mõista paavsti valitsuse all... Selles suunas tehakse tähelepanuväärseid pingutusi, mida meil on vaja silmas pidada. Meie siht seisab selles: nii toimida, et see ühinemine mitte meil ei teostuks.

Lenin

Meelsus kasvab tegude najal

Ühe muus osas peaaegu ununeda jõudnud jutuajamise jooksul, milles ökumeenilisi küsimusi arutasime, tuletas mu kaaslane meelde Johannes XXIII märkust, et kristlased hakkavat juba üksteise vastu viisakaks muutuma. Mul pole olnud juhusit selle diktumi ehtsust kontrollida, kuid ta on eht-johanneslik ning iseloomustab tabavalt ökumeenilise läbikäimise praegustki taset. Kurv, kuid tõsi: sajandeid on elatud omaette, «oma» kiriku või koguni ainult oma koguduse peale mõeldes, teistest välja tegemata. Oleks imelik, kui see olukord paugupealt muutuks. «Teiste» peale mõtlemine tähendab ju tegelikkuses üht muret rohkem — ja kellel ei oleks neid niigi küllalt? Piinlik tunnistada võibolla, kuid nii see on.

Viisakus pole veel armastus; kui tänapäeval nii sageli «ökumeenilise meelsuse» kasvatamisest kõneldakse, on hea meeles pidada, et see uus väljend ei lisa sisuliselt mitte midagi vanale heale «ligimesearmastusele». Sellele, kes armastab teiseusulistki nagu iseennast, ei saa kuidagi ökumeenilise meelsuse puudumist ette heita.

Kui üks inimene teist armastab, püüab ta tema heaks midagi teha, temaga kokku saada, kõnelda jne. Kui mul need soovid puuduvad, pole mul ka ökumeenilist meelsust; on nad nõrgad, ebaelulised, on mu meelsuski mannetu.

Kuidas seda meelsust kasvatada?

Ilma et tahaksin kuidagi viisi alahinnata ilmikute osatähtsust sellel alal, sooviksin siinkohal esile tõsta just üksikute koguduste hingekarjaste võimalusi tolle avarama meelsuse kasvatamisel. Iga hingekarjane peaks eneselt küsima: kas on minu koguduse elus näha märke sellest, et Kristuse ühtsuse-käsu täitmine meile südameasjaks on?

Niisuguseks märgiks loeksin juba sedagi, kui iga aasta peetakse eriline jutlus erikirikute ühinemise teemal. Seda võiks teha pühapäeval enne ökumeenilise palvenädala algust, mis on paljudes paikades juba kauniks traditsiooniks saanud. Võibolla laseb end selle nädala jooksul — kohalikest oludest olenevalt — veel mõni muugi ökumeeniline üritus läbi viia.

Jutluste ettevalmistamisel on juba nii mõnelgi vaimulikul ilusaks kombeks otsida positiivseid näiteid teiste kirikute elust. Isiklikult pean seda väga väärtuslikuks ökumeenilise meelsuse süvendamise vahendiks.

Kuid meie, vaimulikud, vajame ka ise uusi ideid. Sel põhjusel näeksin meeleldi, et kõigi vaimulike koosolekute puhul kutsutaks külla — kui võimalik, ka lühikese sõnavõtuga esinema — mõne « oma » kirikust erineva koguduse esindaja. Seal, kus selleks võimalusi on, tuleks korrapäraselt ökumeenilisi koosolekuid korraldada, näiteks kord aastas. Võibolla suudaksime enamgi: kas ei leiduks meie praeguseski olukorras võimalusi eesti kirikute ja koguduste vahelise koostöökeskuse ellukutsumiseks? Meie hajutatustakistaks muidugi tunduvalt suuremat osa soovitatavatest ühisüritustest, ei tohiks aga olla ületamatuks barjääriks avarama meelsuse kasvamisele.

Mõnes paigas elavad kahe, kolme või veelgi arvukamate erikirikute hingekarjased üsna lähestikku. See on tore võimalus uue meelsuse näitamiseks ja — miks mitte? — ka kontrollimiseks. Isegi siis, kui mu ametivend peaks mulle antipaadne olema (seda tuleb ju omenesegi kiriku piirides ette!), ei keela mind miski temale teatamast, et mul on omas koguduses käsil üritusi, mis võiksid tedagi huvitada, ja temalt tema arvamist pärimast.

Pidasin vajalikuks just neist igapäevastest asjadest kirjutada, sest minu kogemuste kohaselt kasvab meelsus just tegude najal, olgugi et meelsus on vastuvaidlematult tähtsam kui teod. Isiklikult oleksin väga rõõmus, kui saaksime prantslaste eeskujul üheskoos välja töötada ühise Meie Isa palve teksti; sama sooviksin usutunnistuse suhtes. Edasi võiksid jumalateenistustel ette loetavad Pühakirja osad (perikoobid) seista eriraamatus, mis sisaldaks kõigis meie kirikutes aasta jooksul ettetulevad tekstid. See raamat võiks väga hästi ühistöö vili olla. Nii võiks loetelu jätkata, kuid kuna ma just igapäevases, teadlikus hoiakus meelsuse mõõdupuud näen, et taha ma alguses öeldut kireva eriürituste-loetelu alla maha matta. Kui me kasvatame oma meelsust, õnnistab Jumal kindlasti meie tegusidki ning sisendab meisse ikka kaunimat meelsust ja suuremaid ühisüritusi.

Jeruusalemas, Nelipühad 1965

Preester Vello Salo

Esimesel leheküljel: II Vatikani Kontsiili avamine (Foto Giordani). — Lk. 19: Palvetekste 16. s. lõpust, avastatud a. 1962 (v. Zeitschrift für Ostforschung, 12 (1963), lk. 688-699).